

Laat de boom van het leven toch bloeien

In twee boeiende artikelen in dit tijdschrift, van Oldenkamp (*Arbor Vitae* 2, 2023, pp. 28-30) en van Kooiman (*Arbor Vitae* 4, 2023, pp. 22-23), wordt een schets gegeven van datgene wat volgens de auteurs 'natuur' in Nederland mag heten. Zij verschillen daarover drastisch van mening.

De eerste vindt het ecologische bosbeheer beneden de maat. Hij spreekt van nalatig beheer en verkeerd geplante bossen (namelijk

op arme zandgronden met ongecontroleerd plantmateriaal, zoals ik in dit tijdschrift eerder heb betoogd (*Arbor Vitae* 2, 2022, pp. 11-13)). Bossen verdienen selectieve houtoogst, anders ontstaat er verwildering, wat zijns inziens in tegen gewenste natuurbeelden druist. Dat geldt ook voor andere landschapstypen. Met name wanneer men schrale landschappen wil ontwerpen op stikstofrijke gronden is verwildering nooit ver weg, en daarmee de mooie natuurdoelen. Als braam en brandnetel op rijke bodems welig tieren, is dat voor hem geen probleem. De tweede auteur is het hier deels mee eens. Ook hij heeft een broertje dood aan verruiging en verwildering. Hij denkt evenwel dat het wel degelijk mogelijk is om stikstof-arme ecosystemen te ontwerpen. En dat is zijns inziens hard nodig ook, want alle andere ecosystemen ontbreekt het aan biodiversiteit.

Beide auteurs hebben het echter niet over natuur, maar over natuurbeelden, eigenlijk ideaalbeelden van cultuurhistorische aard. Het is niet verwonderlijk dat mensen uiteenlopende idealen hebben. Toch ontstaat er strijd, niet alleen tussen deze auteurs, maar op enorme schaal in Europa, tussen de bestaande agroatuur en de gedroomde econatuur. Beelden van de natuur worden verkocht als de natuur zelf, met als gevolg dat andere idealen worden verdrongen en vernietigd.

Alnus cordata in Landgoed Tenaxx
Foto: Wouter Oudemans

Nitrofiële zoomvegetatie in de Erpewaai, Gelderland

Foto: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%22Nitrophilous_fringe%22_of_Galio-Urticetea.jpg

Tegen de eerste auteur zou ik willen zeggen: wat is er eigenlijk tegen verwildering? Behoort die niet even goed tot moeder natuur als tamme bossen en natuurterreinen? Is het niet zo dat de auteur eigenlijk tuinen en bomenparken wil aanleggen, die ook nog wat opbrengen, overeenkomstig zijn natuurideaal: eigenlijk de ouderwetse bos- en landbouw?

Tegen de tweede auteur, Kooiman, zou ik willen zeggen: waarom is biodiversiteit eigenlijk beter dan uniformiteit? Waarom zou dat een achteruitgang van natuur zijn? De natuur is soms divers, dan weer niet. Kijk eens naar de Berkenbossen in Finland of naar de fauna en flora op de toppen van de Alpen – of ook naar Nederlandse Beukenbossen, waar niets onder wil groeien. En dan is het nog niet zo eenvoudig om te bepalen wat biodivers is en wat uniform. Kooiman heeft als natuurideaal: vroegere vormen van agrarisch grondgebruik, onder andere vanwege de biodiversiteit die met dit natuurideaal bereikt zou kunnen worden. Waarom is die geologisch minieme periode nu juist het ideaal? Toen zo'n 10.000 jaar geleden

de mensen zich hier blijvend vestigden, bestond Nederland uit water, moeras en Hazelaar- en Eikenbossen, met allerlei diersoorten, zoals bruine beer, edelhert, eland, oeros en wolf, die in de loop van die periode dankzij de agrarische mens zijn uitgestorven. Met diversiteit is het überhaupt een moeilijke zaak. Hoe kun je botanische diversiteit vergelijken met zoölogische? En met die van schimmels, protisten, bacteriën en archaea? Zo heeft het Neolithicum (de nieuwe steentijd: van 5300 v. Chr. tot 2000 v. Chr.) heel wat ziekteverwekkers een mooie kans gegeven: pokken, mazelen, de pest...

De eerste auteur heeft groot gelijk wanneer hij erop wijst dat er in de levende natuur altijd sprake is van natuurlijke successie, geen stilstand. En er zijn nogal wat wisselende omstandigheden die mensen niet in de hand hebben. Je kunt de altijd beweeglijke natuur niet bevriezen of naar willekeur herstellen, zoals sommige ecologen hopen. Met name bewegingen van bodem (grondsoorten en bodemdaling) en klimaat (opwarming en neerslag van stikstof) zijn niet of nauwelijks te beïn-

Zomeraspect van de kruidvlier-associatie (*Heracleo-Sambucetum ebuli*) in de Ooijpolder

Foto: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Heracleo-Sambucetum_ebuli.jpg

vloeden, zodat de kansen op herstel van een vroeg-agrarisch natuurideaal als megapark gering zijn. De huidige Natura-2000 maatregelen doen mij denken aan de vorige eeuw, toen de droge zandgronden van de Waddeneilanden beplant werden met Dennen, voorzien van turf om het vocht vast te houden. Met die bossen is het natuurlijk nooit wat geworden.

Kooiman stelt dat een teveel aan stikstof slecht is voor de natuur. Hoe kan iets slecht zijn voor de natuur die naar haar aard onverschillig is voor goed en kwaad? Wat de ecologen willen ontwerpen is een bepaald soort park dat hen een prettige humane leefomgeving biedt. Dat is prima, omdat de hele aardse natuur al lang is opgetrokken uit parken, van Afrika, via het Amazonegebied naar de Nederlandse stadsparkjes. Maar omdat veel ecologen denken dat hun park 'de natuur' is, ontpoppen zij zich in Europees verband als vernietigers van andere tuinen, zodat de biodiversiteit uiteindelijk verdwijnt. Wat is er eigenlijk tegen nitrofiële begroeiingen, die echt niet beperkt hoeven te blijven tot bramen en brandnetels. Er zijn vele

verschillende plantengemeenschappen die het goed doen onder nitrofiële omstandigheden. Denk aan look-zonder-look, Geel nagelkruid en Robertskruid. Sommige bomen hebben stikstof hard nodig, zoals de Els (*Alnus*).

Wat betreft bosbeplanting zien we dat allochtone bomen, hybriden en cultivars meer en meer in het verdomhoekje raken en als tegennatuurlijk worden beschouwd, tegenover zogeheten autochtone soorten. Terwijl juist de selectieve aanplant van exoten op experimentele basis een antwoord kan zijn op de voorlopige opwarming van het Nederlandse klimaat en op de neerslag van stikstof die de voorheen arme gronden verrijkt.

De botanische natuur omvat niet alleen bossen, moerassen en zandverstuivingen, maar ook arboreta, hortus, landgoederen, inclusief formele tuinen, weilanden, akkerbouwgebieden, stadstuinen, bomenlanen, stedelijke begroeiingen, kortom alles wat plantaardig leeft. Wie dat ziet, laat de boom van het leven bloeien en knot hem niet onnodig.